

іншим змістом, різнобічно висвітлив функціональне призначення багатьох релігійно-філософських моральних понять, принципів та ідеалів.

*В.Куровський** (м. Київ)

СУЧАСНА УКРАЇНЬСЬКА ЕТНІЧНА РЕЛІГІЯ: СУТЬ ТА ОСНОВНІ ТЕЧІЇ**

У зв'язку із зростанням релігійності населення України є потреба глибинніше дослідити нові релігійні рухи, що з'являються на наших теренах. Зокрема розглянути проблему сучасного українського язичництва. Враховуючи те, що кількість віруючих та прихильників неоязичницьких віровчень зростає з кожним роком, це робить дослідження цього феномену досить актуальним. Тема язичництва і неоязичництва все частіше починає підніматись на наукових релігієзнавчих конференціях, висвітлюватись у навчально-науковій літературі та пресі. Об'єктом цього дослідження є три найбільші неоязичницькі релігійні рухи України: Об'єднання Рідновірів України, Собор Рідної Української Віри та Родове Вогнище Рідної Православної Віри. Предметом нашого дослідження виступатимуть їх філософські, світоглядні, морально-етичні та культові (обрядові) особливості, а також історія їх розвитку та перспективи на майбутнє. За характером дослідження робота носить філософсько-релігієзнавче спрямування. Метою праці є спроба в основних рисах з'ясувати суть сучасного язичництва, зокрема й самого терміну та провести порівняльну характеристику світогляду, діяльності та перспектив розвитку трьох головних рухів. В процесі підготовки роботи нами були використанні першоджерела конфесійної літератури та періодики, а також наукові публікації різних авторів. Це "Віра Предків наших" В.Шаяна, "Волховник. Правослов", "Волховник. Карби язичницького віровчення" та "Велесова Книга. Волховник" Г.Лозко, "Наука Рідної Віри" О.Безверхого, "З Богами у Триглаві. Карби віровчення Рідної Православної Віри" В.Куровського. Серед українських релігієзнавців питанню дослідження язичництва та неоязичництва найбільшої уваги приділяє професор А.Колодний. Саме завдяки його статтям в

* Куровський В.В. – аспірант Інституту філософії імені Г.С.Сковороди НАН України.

** © Куровський В.В., 2005

"Українському релігієзнавстві", "Релігієзнавчому словнику", "Історії релігії в Україні", редагованому ним "Академічному релігієзнавстві" формується наукова думка на вище означену проблему. У цьому ж напрямку також в Україні працюють Б.Лобовик, Т.Беднарчик, Р.Миколаїв та інші дослідники. Дана робота покликана дати більш ширші відомості щодо перспектив розвитку української етнічної релігії.

Перш за все, необхідно відмітити, що поняття "язичництво" (а відповідно і похідне від нього - неоязичництво) у науці загалом та релігієзнавстві зокрема є невизначеним і суперечливим терміном, який "...набуває смислового навантаження залежно від того, хто і для чого ним користується".¹ "Релігієзнавчий словник", виданий Інститутом філософії НАНУ свідчить: "Язичництво" - сучасна назва давньої релігії, що існувала до прийняття світових релігій у всіх народів.² В той же час, основна маса віруючих та прихильників дохристиянської віри з цим терміном категорично не погоджуються і вважають його образливим та таким, що принижує їх гідність. Для прикладу у Духовному віснику Рідної Православної Віри читаємо "...далекі від справжньої традиції люди відриваючись від народу, відкидають справжню родинність і звичаї, називають себе язичниками чи ще якимось і творять свої, не перевіренні досвідом поколінь (не священні) обряди, ритуали, віри та конфесії"³. В той же час та частина сповідників української етнічної віри, що визнають термін "язичництво", не погоджуються з терміном "неоязичництво". Так, українські язичники Об'єднання Рідновірів України (ОРУ), називаючи себе "традиційно-язичницьким" рухом, що ставить собі за мету відродження рідної дохристиянської віри та повернення своєму народу втрачених рідних духовних цінностей і чеснот, одночасно категорично відмежовуються від поняття "неоязичницький" рух.

Християнські ієрархи по-біблійному розглядаючи "язичництво", як у минулому, так і у сучасності, стверджують "Язичництво без всякого сумніву є зло... З точки зору Одкровення, язичництво розглядається як зрада Богу (Саваофу-Єгови, Христу прим. авт) як визнання другого життєвого блага, крім нього"⁴. Звідси виходить, що будь-яка віра чи

¹Колодний А. Язичництво як релігійний феномен // Українське релігієзнавство.-№27-28.- С. 48.

²Релігієзнавчий словник / за ред. Колодного А., Лобовника Б.- К., 1996.- С. 387.

³Духовний вісник Рідної Православної Віри №1 листопад 7511р. (2003р) стаття "Сутність Священного Звичаю"

⁴Висаріон. Язычество, как выражение утилитарных и чувственных стремлений человеческой природы. Почаев.Волын.Губ. Типография Почаево-Успенской Лавры, 1905.- С. 5.

релігійні погляди, окрім християнських, є язичництвом і злом. Більше того, досить часто “святі отці” Візантійського обряду називають “схизматиками” і “язичниками” своїх же побратимів християн із інших конфесій, а то й і просто іншого (наприклад Київського) патріархату, в той час, як католики ті інші закордонні течії християнства, принаймні назовні, демонструють толерантність та віротерпимість. Академічні релігієзнавці позначають терміном язичництво “етап розвитку релігійних вірувань що передував етнічним (національно-державним), а тим більше світовим релігіям”⁵. В той же час багато науковців вважають його дуже складним феноменом і вбачають саме в “язичництві” етнічні релігії народів, а не первинні родоплем’яні вірування. Так Н.Яригін пише, що “язичництво (корінь “язик” народ) не вичерпується віруваннями дохристиянської епохи. Це складне, багатопланове явище в історії народу, що включає у себе також усну народну творчість, традиції, побут, норми поведінки у суспільстві, відношення до світу, народну культуру в цілому і називати язичництво з позиції нашого часу варварським мисленням, у крайньому разі помилково”⁶.

Загалом є підстави стверджувати, що термін “язичництво” і “язичник” у розумінні “інший народ” тягнеться ще до прадавніх, дохристиянських часів. Довіряючи перекладу “Велесової Книги” Г.Лозко, на дощечці 5-Б читаємо, що пишеться відносно плем’я іллірійців ”Отож, ці язичники (народ, плем’я) повернулися до півдня і самих лишили нас.” І далі пишеться ”тут була січа велика - язичники і костобоки билися з крадіями худоби нашої...”⁷. Таким чином, стає зрозумілим, що говорячи “язичники” мова йде про інших людей, відмінних від предків русів (українців). Загалом в українській мові мало слів з коренем “яз”, а ті, що є, якщо їх вживати по відношенню до людини несуть негативне позначення пригніченого стану ”зв’язаний”, ”пов’язаний”, “в’язень”. У російській мові слово “язык” означає мову. Враховуючі спільні слов’янські коріння, очевидно, що язичники – це чужі люди які спілкують іншою (незрозумілою, не нашою) мовою. Порівняйте з військовим терміном - “взяти языка”.

Все це дає підстави стверджувати, що слов’янські терміни “язик”, “язичники” і відповідно “язичництво” були запозиченні християнською церквою підчас “християнізації” автохтонного населення України.

⁵Колодний А. Язичництво як релігійний феномен // Українське релігієзнавство.- №27-28.- С. 48.

⁶Яригін Н.Н. Язычество и христианство: Избранные лекции.-Киров: Изд-во ВГПУ, 2001.- С. 12.

⁷Велесова книга. Воловник ”(К.:7510 (2002).- С. 79.

Зрозуміло, що у ті часи вони не несли у собі жодного релігійного навантаження. Розглядаючи сучасне значення цього терміну, необхідно зауважити, що він побутує виключно у співставленні з світовими релігіями, в яких “не канонічні”, тобто не устійненні у догматах віри, народні звичаї, обряди та розуміння дійсності вважаються язичництвом – поганством.

Розглядаючи сучасне українське язичництво (Рідну Віру), чітко помітний його релігійний синкретизм. Поєднуючи складні релігійно-міфологічної системи, що пояснюють світобудову, сутність людини та характер з відносин її з Богом-Богамі з компонентами первісних релігій, анімістичних народних вірувань і одухотворення навколишнього середовища, рідновіри так чи інакше прагнуть творити і розвивати державу. Так, у рідновірській пресі читаємо: “Держава – це тіло Роду (народу), спосіб його самоорганізації і утвердження”⁸ Неоязичники (сучасні язичники) приймають активну участь майже в усіх політичних процесах, у громадсько-політичних акціях активно відстоюючи державні інтереси українського народу. Наприклад, вважаючи землю і націю найвищою цінністю, вони готові жертвовно захищати її, активно протидіючи її продажу та засиллю “чужородців”. Дуже часто вони розглядають Рідну Віру, як ідеологію, своєрідний “духовний націоналізм” стверджуючи, що саме вона і є всеохопною національною ідеєю. Більше того, нерідкими є ствердження, що “українцем-русичем може рахуватися лише рідновір, бо люди усіх інших вір є духовним продовженням того народу святості якого вони сповідують”⁹.

В той же час помітні тенденції, не обмежувати Рідну Віру суто українською нацією. Так, Всевишній Бог православних рідновірів Род – вважається батьком усього Всесвіту і самим Всесвітом, який наказав своїм прямим нащадкам нести Віру-Віду славлення Прави іншим народам. Враховуючи все вище означене та існуючий у релігієзнавстві поділ усіх релігій на родоплем’яні, національні та світові ¹⁰, можна стверджувати, що сучасні найвідоміші неязичницькі рухи в Україні виступають як народно-державницькі, а не власне язичницькі, що ми зможемо побачити в подальшому. Отже, враховуючи неоднозначність терміну «язичництво» та невідповідність цієї назви існуючому етапу творення української етнічної релігії, у ці роботі ми будемо

⁸Богуслав Журенко, стаття “Вставайте браття” Вісник Характерного козацтва “Триглав”.- № 2 (8)7512 р.

⁹Богуслав Журенко, стаття “Вставайте браття” Вісник Характерного козацтва “Триглав”.- № 2 (8)7512р.

¹⁰Токарев С.А. Ранние формы религии.-М., 1990.- С.21-22.

використовувати загальнообіймаючу самоназву сповідників і прихильників відродження української рідної віри – «рідновіри» і відповідно «рідновірство».

Розглядаючи течії рідновір'я, ми будемо дотримуватися принципу по черговості заснування рідновірських організацій.

Об'єднання Рідновірів України (ОРУ) “є традиційною українською релігійною організацією – конфесією, яка продовжує традиції етнічної релігії Київської Русі”¹¹. Це утворення бере свою історію від створення київської громади українських язичників “Православ'я”, яка була заснована 20 грудня 1993 року¹². Протягом всього часу свого існування ця громада на чолі з Галиною Лозко провела для широкого кола громадськості ряд свят та етнографічних лекторіїв “Школа Рідної Віри”. Подвижницька діяльність і натхнення праця Г.Лозко дала можливість створити і 24 травня 2001 р. зареєструвати Об'єднання Рідновірів України, як самостійний релігійний центр. До складу якого під час реєстрації ввійшло 5 громад, що визнали себе послідовниками українського “генотеїзму” поданого у працях В. Шаяна та Г.Лозко. Галина Лозко отримала тоді титул «Верховна Волхвиня України-Руси Зореслава». Протягом всього часу існування ОРУ провело Собори (з'їзди) - перший 25-26 серпня 1998 р. та другий 23-24 серпня 2001 р.¹³ в Києві. Перший Собор заснував саму організацію, затвердив статут і канонічні приписи щодо моралі та етики сучасного язичника (Язичницькі Заповіти, Символ Віри). На другому обговорювалися питання сучасного стану об'єднання, перспективи подальшого розвитку і поширення організації, зокрема потреба створювати нові громади і залучати більшу кількість сповідників, беручи за основу “якість”, а не “кількість”. Другий Собор засудив засилля християнства і прагнення ввести його у програми навчальних закладів, також проголосив заснування ордену “Князя Святослава Завойовника”, який до сьогодні існує лише у вигляді нагороди. При об'єднанні пізніше була зареєстрована Українська духовна академія рідновірів (УДАР), яка покликана здійснювати навчання духовних осіб.

ОРУ, як організація, в основному будує свій світогляд на працях В.Шаяна послуговуючись збіркою “Віра Предків наших” та роботами самої Г.Лозко, яка видала ряд вірознавчих робіт, зокрема “Волховник. Правослов”(К., 2001), “Велесова книга. Волховник”(К., 2002) та інші.

¹¹Лозко Г. Волховник. Правослов.- К., 2001.- С. 10.

¹²Там само.

¹³Там само.

Згідно цих книг, найвищим Богом язичників ОРУ, є закон Прави. “Наш Бог-багатопроявний і многоназивний Закон Прави, що правує Всесвітом, нашою Галактикою, Землею і людьми”¹⁴. В той же час, на іншій сторінці пишеться що верховним богом – особою є Сварог, який, подібно до християнської трійці, проявляється Богом-Сином і Богом-Духом¹⁵. Сварог при цьому є безпосередньо Богом-Отцем, який перебуває у Сварзі - найвищому Небі. Богом-сином виступає Перун, якого Сварог насилає на землю у вигляді блискавки. Перун при цьому є проявом Сварога, який творить життя на Землі і підтримує його кругообіг. Бог-Дух уявляється рідновірам ОРУ у вигляді Світовита, духовного вогню, що поєднує у собі світло і святість витаючи у повітрі. На нашу думку, таке трактування триєдності поданої у Велесові Книзі є прямим запозиченням з християнства, адже як відомо у “класичному язичництві”, первісних віруваннях –Дух не виступає окремою категорією, а є безпосередньо частиною як предметів і рослин, так і тварини й людини. Цікавим є твердження, що Сварог сидить на “найвищому Небі”, що більше уподібнює Сварога з християнським Саваофом-Єговою. Також не до кінця зрозуміло, що вище - особа Сварог чи безособовий закон Прави? Адже у Волховнику стверджується, що Сварог є єдиною і багатопроявною божественною істотою, а багатоіменні боги є його дітьми, ... усі вони вічно існують на чолі з Всеєднаючим Верховним Прабогом.¹⁶ Це наводить на думку про недостатню сформованість богословської концепції ОРУ.

Ієрархія богів у Сварогові відсутня, немає розуміння нижнього світу демонів. Тобто є Прабог світу на вищому небі, а все решта - його діти Сварожичі (поле їх діяльності тут не окреслене). Загалом теологія ОРУ має у собі ряд вчень - про Сотворення світу, про Рід, про Праву, Яву і Наву, про Триєдність, про Перунів Полк, про Священну Суриню тощо, які розкриваються, ґрунтуючись на Велесові книзі, студіях Шаяна та власних доробках Г.Лозко про сутність світу, взаємодію протилежностей буття (Білобога і Чорнобога).

Культова обрядовість ОРУ загалом ґрунтується на етнографічних дослідженнях та відродженні календарних свят наших предків згідно розуміння дослідниці. Основою обрядової діяльності є молитви і пісні (переважно авторські) та побажання слави і процвітання роду, родичам та близьким. Особливістю діяльності ОРУ є те, що недільна богослужба не

¹⁴Велесова книга. Волховник”.- К., 7510 (2002).- С. 19.

¹⁵Там само.- С. 21.

¹⁶Лозко Г. Волховник. Правослов.- К., 2001.- С. 15.

проводиться, святкуються лише окремі свята. Розглядаючи діяльність ОРУ протягом останніх років помітно поступовий спад діяльності організації. Громади на місцях не проводять помітної роботи. Єдиною громадою, яка інколи на великі рідновірські свята проводила релігійні обряди, була Київська громада українських язичників "Православ'я", яка, у свою чергу, у березні 2004 року розкололась. Більша частина громади на чолі з Ольгою Сахно відійшла від ОРУ і знаходиться у останні творення власної громади.

Собор Рідної Української Віри - це єдина в Україні течія дохристиянської релігії, яка отримала духовні знання від живих носіїв прадавньої релігії українців.¹⁷ Історія виникнення цього утворення тягнеться до 1991 року, часу, коли була створена Вінницька громада Рідної Віри "Побужжя". Від цього часу до 1994 р. у м. Вінниця сформувалось ще декілька вінницьких рідновірських громад, які об'єднавшись створили Собор Рідної Віри¹⁸. Та внаслідок того, що на офіційному рівні зареєструвати цю релігійну структуру не вдалось, вище означенні громади приєднуються до складу Об'єднання синів і дочок Рідної Української Національної Віри (ОСІД РУНВіри) Б.Островського. Прагнення привнести у РУНВіру якомога більше народних звичаїв та свят викликало непорозуміння та засудження з боку керівництвом ОСІД РУНВіри. Внаслідок відмінності у світобаченні, вінницькі громади у лютому 2000 р. були виключені з цього об'єднання. Прагнучи продовжити свою діяльність на офіційному рівні вони ширять свій світогляд і 28-29 жовтня 2000р 11 громад створюють Собор Рідної Української Віри, який 28 грудня 2000 року був офіційно зареєстрований як релігійний центр об'єднання громад. Очолив Собор Олег Безверхий взявши титул - Голова Духовного Правління Собору Рідної Української Віри, Орій.

Загалом Собор складається з трьох крайових духовних центрів (східноукраїнський, західноукраїнський, північноукраїнський). При організації діє Університет Рідної Української Віри. Навчання в університеті здійснюється дистанційно. При Соборі зареєстровані релігійні організації: Сестринство "Берегиня", Місія "Шлях до Бога", Релігійне братство "Дажбожі Онуки", діяльність яких наявна лише у м. Вінниця.

Говорячи про світоглядні засади Собору, необхідно відмітити що він від початку перебував під значним впливом РУНВіри: "Рідна Віра

- це віра в Єдиносущного Господа Дажбога. Рідна Віра була і залишається єдиною вірою нашого народу. Наша віра до хрещення не була багатобожною"¹⁹. Згодом це розуміння дійсності ускладнюється і з'являється поняття Духів-Богів. "У відповідь на молитви рідновірів Господь Дажбог повернув Духів Дажбожих у Земний Світ. Ми їх називасмо Богами Рідної Віри і відрізняємо від господа Дажбога як Єдиного Бога Всесвіту"²⁰. Боги у розумінні Собора є особами, а не іпостасями одного Бога, що чітко відрізняє його вчення від генотеїзму ОРУ. Дажбог, на протигагу РУНВіри, особистість, більше того, він має своє кристалізоване тіло, яке випромінює божественні енергії і може впливати на життя людей у земному світі. Він діє у Всесвіті як і його діти Боги-Духи. Стверджується, що Україна є святою землею і що вона "єдина на Землі отримала Божественне Тіло і стала обрана Богом". Більше того, О.Безверхий у Духовному Світі (вищому світі) розміщує "Духовну Україну". Всесвіт згідно вчення Собору, складається з Прази (світу божественного), Нави (світу духовного) і Яви (земного світу).

У вірознавчих працях майже відсутні посилання на «Велесову Книгу», хоча тут помітне прагнення дотримуватись традиційних народних свят українців, які мають дохристиянське походження (Різдво, Великдень, Купала, Спаси та ін). В обрядовій практиці Собору обов'язковими є щоденні молитви і щотижневе відвідування Богослужінь, а також використовуються медитативні практики. У релігійних ритуалах Собору присутній елемент закритості, недопущення "випадкових людей", самі обряди мають вигляд езотерично-магічного дійства.

Незважаючи на значні позитиви, узгодження спільної для всіх громад світоглядної концепції (запропонованої О.Безверхим) так і не відбулося. У червні 2003р. від Собору РУВ від'єднався разом із своїми громадами керівник Східноукраїнського духовного центру Світовид Пашник. Основна маса громад отримуючи нові відомості з української міфології та первинних вірувань (та ж «Велесова Книга») ставлять під сумнів верховенство Дажбога і подане О.Безверхим богознавство. Тому в організаційному відношенні протягом останніх років у Соборі намітився значний спад. У даний момент він знаходиться в організаційній кризі. Активно працює лише Вінницька громада, очолювана безпосередньо паном О.Безверхим.

¹⁷Релігійна панорама.- № 4'2002.- С. 59.

¹⁸Там саме.- С. 60.

¹⁹Безверхий О. Наука Рідної Віри - Вінниця, 1993 - С. 4.

²⁰Журнал "Релігійна панорама".- 2002.- №4.

Родове Вогнище Рідної Православної Віри (РВ РПВ) – духовне об'єднання громад сповідників Рідної Православної Віри в Україні та поза її межами²¹

Як стверджують представники цього утворення, "Родове Вогнище" довгий час було потаємним об'єднанням (символом) носіїв Родового Покону, які не зрадили Рідну Віру і зберігали її у своїх родах з покоління в покоління".²² Після кривавого хрещення волхви, поклявшись зберегти Покон Рода Всевишнього пішли у ліси та віддаленні від столиці закутки України-Руси. Одним із таких місць, де зберігалася предківська віра були землі Болохівського (Волхвівського) князівства Праславії (Поділля). На початку ХХІ століття нащадки волхвів, прагнучи виконати заповіт про відродження Рідної Віри, який зберігався у їх родах приступили до практичної роботи. Процес творення Родового Вогнища, як організації, розпочався 2001 р., коли спадкові вогнищани та рунвісти й націоналісти, які до них приєдналися утворили в Кам'янці-Подільському незалежну позапартійну та позаконфесійну організацію Подільський полк Характерного козацтва України. Він став основою для подальшого творення суто релігійних громад. Першою з них була Кам'янець-Подільська громада Рідної Православної Віри "Джерело Рода", що утворилась влітку 2001 р. Наступною виникає Київська громада "Київська Русь" (2002) та "Покон Рода"(2003), Хмельницька громада "Алатир"(2002) та Ужгородська "Стражі гір"(2003).

Протягом усього часу розвитку вогнищани ведуть роботу щодо пошуку інших носіїв звичаю. Знаходячи таких, вони провіщають їм звістку про відродження Рідної Православної Віри і закликають до активної роботи. Так, 15 червня 2003 року на священній для православних рідновірів горі Богит (місці перебування в давнину славнозвісного Збруцького Святовита) ініціативною групою було офіційно проголошено відновлення Рідної Православної Віри та намір створення конфесії. Після підготовчої роботи у травні 2004 року відбулось Віче Рідної Православної Віри (Установчий з'їзд), в якому взяло участь 54 представники від 18 громад, серед яких були й ті, що відколотися від інших релігійних центрів. На Вічі було обрано голову організації, керівні органи та намічені плани подальшої діяльності. Конфесію очолив, з титулом «Його Світлість Верховний Волхв Рідної Православної Віри», Володимир Куровський.

²¹Віра Предків. Духовний Вісник Родового Вогнища Рідної Православної Віри №2 серпень 7512 (2004 р.).- С.2

²²Духовний Вісник Родового Вогнища Рідної Православної Віри.

Православні рідновіри стверджують, що вони не відкидають жодного напрямку духовних пошуків предків українського народу і самих українців. Основні концептуальні засади віровчення Рідної Православної Віри викладено у вірознавчій праці "З Богами у Триглаві". Родове Вогнище має два духовних ордени – "Характерне козацтво" та "Берегині Роду". Вони діють як єдина Всеукраїнська організація, що систематично проводить православлення (богослужіння), проповіді, громадські духовні лекторії, паломництва до святинь дохристиянської віри (залишків капищ) та тренування з давньоруського бойового мистецтва "Триглав". Визначальним у діяльності духовних орденів є залучення молоді до Родового Вогнища та захист українського Роду в усіх його проявах - звичаїв, території, здорового способу життя, інформаційного простору тощо. Вогнище регулярно видає: духовний вісник "Віра Предків", вісник Характерного козацтва "Триглав" та журнал "Родове Вогнище". Видрукований альбом з конфесійними образами "Рідних Богів", є офіційний Інтернет-сайт.

У світоглядному плані православні рідновіри вірять у єдиного і багатопроявного Бога – Рода Всевишнього, який складається з видимого світу (організованого всесвіту) – Сварога (Рода-рожанича) і невидимого світу – Дива (моря первинного безладдя і порожнечі). Рід проявляється Різними Богами, які є його іпостасями та проявами.²³ Всевишній Рід є безстатевою всеобіймаючою Істотою-Духом, а Рідні Боги є силами, які діють у ньому. Це відрізняє його від Дажбога Собору РУВ який діє у Всесвіті маючи кристалізоване тіло (Рід - сам є всесвіт) та водночас вирішує проблему особи Сварога і безособового закону Праві ОРУ. Рід проголошується початком усіх початків і кінцем усіх кінців, який існує сам у собі, будучи душею всіх душ. На відміну від ОРУ і Собору РУВ, жіночий початок всесвіту (Велика мати Лада) вважається рівноправною і складає єдине ціле з Сварогом (організованою частиною всесвіту). У вірознавчій книзі "З Богами у Триглаві" з'ясовано суть творення Світу, причини існування протилежностей (Білобога і Чорнобога).

Особливе значення у розвитку всесвіту та людської душі й віри зокрема займає розуміння циклічності буття (Сварги). На прикладі чотирьох фаз Сонця пояснено "народження-створення", "юність-розвиток", "зрілість-досягнення піку розвитку" та "старість - саморуйнація" Всесвіту, людини, віри. Головну увагу вогнищани звертають на сутність життя по – Праві. Правую вони називають "внутрішнє відчуття совісті", яке бере свій початок від сукупності законів

²³Віра Предків "№2 від 15 серпня 7512 р.

Творення, Збереження і Руїнування, які водночас є місцем вищого буття (власне Правую). Вивчаючи ці закони під керівництвом волхвів, православні рідновіри вдосконалюють свою “душу і тіло”. Проводячи недільні богослужби та календарно-астрономічні обряди (Кола Сварожого), вони прославляють Всевишнього Рода у його проявах Рідних Богам, при цьому постійно наголошуючи на його єдності. В обрядах використовуються молитви, спів, хороводи та масові дійства. Підчас проповіді помітне емоційне піднесення, що створює свого роду харизматичний вплив, який часто приводить до оздоровлення або покращення самопочуття віруючих.

Православні рідновіри постійно наголошують на тому, що “одвічні вогнищанські” поняття українського народу “Права” і “Слава” були нахабно викрадені і привласнені собі Християнською церквою, яка прийшла на терени України під назвою “правовір’я”. Вони стверджують, що у XV столітті церковна ієрархія, з метою швидшого залучення українців до своїх лав, приєднала до своєї обрядової практики основну масу дохристиянських обрядів та свят і змінила переклад “ортодокс” на православ’я, у такий спосіб “одуривши народ”. Родове Вогнище займаючись помірно активною пропагандисткою роботою продовжує активно розвиватись, долучаючи до себе інші громади рідновірів та пересічних українців, являючись на сьогодні найбільшою рідновірською організацією генотейстичного спрямування.

Ми не охопили тут увагою ще десятки не зареєстрованих громад та релігійних груп рідновірського змісту, які поки ще не приєдналися до загальноновизнаних течій українського рідновір’я. Такі групи є м. Києві, Одесі, Чернівцях, Харкові, Полтаві, Криму. До цієї категорії “прихованих” (для вивчення за першоджерелами) рідновірів можна віднести значне число незалежних, “самоврядних” сповідників, що мають свої осібні концепції і не визнають необхідності об’єднання в громади або не усвідомлюють такої необхідності. У цьому дослідженні ми зумисне оминули увагою РУНВіру, вважаючи її неорелігією, провідники якої, використовуючи поняття етнічної релігії, чітко відмежували себе від духовного сприйняття дійсності предками українців.

Підсумовуючи усе вище означене, хотілось б відмітити наступне:

1. Розмаїття напрямків рідновірства і постійне зростання кількості громад та зацікавлених осіб свідчить, що на теренах України рідновірство відбулось як явище. Завдяки проповідницькій роботі громад та прагнення до національного самоусвідомлення стає помітним поступове просочення рідновірських мотивів у загальний суспільний побут – широке (майже

державне) святкування свят з рідновірськими підтекстом (Купала, Спаси, Коляда), пісні (Шиді-ріді- Дана), з’являються рідновірські назви гуртів (Світовид, Сокира Перуна), клубів і видавництв (Велес, Перун), напоїв, навіть човни називають на честь богів (чайка Сварог). В той же час, сам термін “язичництво” і його відмінність від того, що називають народними звичаями і традиціями (в тому числі козацькими), залишається нез’ясованим. Водночас релігійні організації, які підпадають під це визначення, за своїм світоглядом і розумінням дійсності можна з повною упевненістю віднести до народних (етнічних) релігій.

3. Загальний огляд світоглядних концепцій трьох організацій, які ми вище розглянули, виявив їх відносну подібність, зокрема схильність до генотейзму. Причому генотейстами у класичному визначенні Макса Мюллера є лише представники Родового Вогнища. Найближче до генотейзму дохристиянської віри українців (коли є Бог Верховна особа і його діти) стоїть Собор РУВ. Водночас необхідно відмітити, якщо постулати віровчення ОРУ і РВ РПВ мають своє історичне і міфологічне та джерельне підтвердження, то намагання Собора РУВ проголосити Дажбога головним богом дохристиянської релігії є історично безпідставним. Порівнюючи ОРУ і РВ РПВ необхідно зазначити, що більш чітку сформованість релігійних поглядів РВ РПВ. Домінуюче в ньому розуміння циклічності буття (подібне до індуських юг), за допомогою якого вогнищани пояснюють “злети” і “падіння” своєї віри. Що стосується активності проведення обрядової практики, по кількості громад, проведених свят і залучення людей, то тут беззаперечним лідером виступає РВ РПВ.

4. Вважаємо, що розмаїття і дроблення рідновірських течій досягнуло піку свого розвитку. Стає помітним поступовий перехід від захопленого популяризаторства “рідного” до чітко організованої релігійної діяльності. Намітився безумовний лідер (Родове Вогнище Рідної Православної Віри), який за якістю організаційного підходу, розробленістю світогляду та обрядовості дещо випереджає всі існуючі рідновірські організації. Вогнищами стверджують що їх світоглядова концепція здатна пояснити усі духовні феномени сучасного світу і задовольнити більшу масу сподівань рідновірів. Прогнозуємо зростання кількості громад Родового Вогнища та приєднання до них більш дрібних організаційних утворень та поодиноких громад.

5. Необхідно відзначити, що рідновір’я не є масовим громадсько-політичним рухом, незважаючи на неухильне зростання кількості рідновірських громад і сповідників різних форм рідновір’я. В той же час, воно є досить елітарним. Багато науковців (усі голови найбільших

об'єднань кандидати наук чи аспіранти) та відомих патріотичних діячів дотримуються рідновірських поглядів (Л.Лук'яненко, П.Рубан, К.Чумаченко (Ющенко) та ін.). Швидкість подальшого розвитку рідновірства буде залежати від здатності організаційних структур рідновірських організації до прозелітизму, тенденції до якого вже намітилися.

*Т.Шамсутдинова-Лебедюк** (м. Рівне)

СОЦІАЛЬНО-ПРАВОВА ТА ЕТИЧНА ПРИРОДА МУСУЛЬМАНСЬКОЇ СІМ'Ї**

Іслам, як світова релігія, зберігає значний вплив не тільки на суспільно-політичне, але й на сімейне та особисте життя мусульман. Вчення про сім'ю, сімейно-шлюбні відносини займає велике місце у соціальній, правовій та етичній доктрині ісламу.

І хоча розвиток сім'ї детермінований соціально-економічними відносинами у суспільстві, їй все ж притаманна певна самостійність. Вона активно бере участь у формуванні особистості, виконує у суспільстві ряд соціальних функцій. Сім'я є також одним з основних каналів відтворення релігії, у тому числі й ісламу, у нових поколіннях. Тому велике теоретичне й практичне значення має дослідження сімейних відносин, вивчення особливостей і форм прояву ісламу в сім'ї.

Певні аспекти проблеми, що досліджується, були розглянуті у працях А.Артикова, А.Ахмедова, А.Базарова, М.Вагабова, С.Гаджисєва, І.Джабаров, Д.Єремєєва, Г.Керимова, Л.Климовича, І.Крачковського, В.Лубського, Б.Пальванової, Т.Саїдбаєва, Л.Сюкїяїнена, Л. Шайдулліної та ін.

У даній статті, на основі аналізу віроповчальних і богословських джерел ісламу, розглянемо сутність соціально-правової і релігійно-моральної природи мусульманської сім'ї, розкриємо форми прояву ісламських поглядів на сім'ю і сімейні стосунки у психології та побуті віруючих.

Регламентация сімейно-шлюбних відносин та ставлення ісламу до жінки канонізовані у його ідейних джерелах – Корані, Сунні, тафсирах і

* Шамсутдинова-Лебедюк Т.Н. – Рівненський державний гуманітарний університет, доцент кафедри філософії та економічної теорії.

** © Шамсутдинова-Лебедюк Т.Н., 2004

теологічній літературі. Важливим ісламським джерелом, у якому урегулюються різні сторони суспільного, сімейного і особистого життя віруючих є шариат. Заснований на Корані та Сунні, шариат поступово став доповнюватися фікхом (правознавством), який розвивався під впливом іджми (громадської думки), кіясу (судження за аналогією) та юридичного тлумачення першоджерел ісламу. У регулюванні сімейних відносин використовується також і адат (звичай, звичаєве право). Особливо велике значення він має у питаннях шлюбу, сім'ї та спадщини. На основі аналізу джерел ісламу при розгляді сімейно-правової доктрини необхідно відзначити її специфічну особливість, яка має принципове значення: коранічні ідеї сімейно-шлюбних відносин, які виникли на початку VII століття в умовах мусульманської общини Мухаммада, віками й донині зберігають свою догматичну силу серед послідовників ісламу.

Особливо великого значення мусульманське право приділяє шлюбу. Узаконивши положення родоплем'яного устрою, коли шлюб був священним обов'язком кожного члена племені, а безшлюбність – злочином перед родом і співродичами, іслам вважає, що шлюб і народження дітей – обов'язок кожного мусульманина. Коран приписує: “І віддавайте у шлюб безшлюбних серед вас і праведних рабів і рабинь ваших. Якщо вони бідні, - збагатить їх Аллах своєю щедрістю” (24:32). В одному з хадісів пророк Мухаммад говорив: „Поєднуйтеся шлюбом і плодіться”, “Найгірші з мертвих це ті, які померли холостяками”.

Спираючись на цей вислів пророка, один із найбільших мусульманських теологів і правознавців імам Медіні Малік ібн Анас (708-795) вважав, що пошлюблена людина має перед Аллахом більші заслуги, аніж найпобожніший мусульманин-холостяк.

Шлюб в ісламі є не священним актом, скоріше всього, правовим договором між чоловіком і жінкою, який встановлює законність, непорушність і взаємну відповідальність у їхніх взаєминах. Це “особливого роду приватний договір, метою якого є узаконення дітонародження” [Хидоя: Коментарии мусульманского права.- Ташкент, 1994.- Т.1.- С. 153].

Шлюби мусульман бувають трьох видів: *постійний шлюб* (ніках даїм), *шлюб з невільницями* (ніках кенізон) та *тимчасовий шлюб* (ніках мут'а), останній визнається лише у шіїтів. Кожна з цих форм шлюбу має свої особливості, яких необхідно дотримуватися.

Постійний шлюб (ніках даїм) є основним видом мусульманського шлюбу. **Обов'язковими умовами визнання такого шлюбу законним є:**

- *Обопільна згода осіб, які укладають шлюб та згода на це батьків чи опікунів.*